

NÉPNEVELŐ

NEVELÉS- ÉS OKTATÁSÜGYI LAP

A MAGYARORSZÁGI LATIN ÉS GÖRÖG SZERTARTÁSÚ KATH. NÉPOKTATÁSI INTÉZETEK SZÁMÁRA.

KIADJA A SZENT-ISTVÁN-TÁRSULAT.

Megjelenik minden vasárnap egy ívnyi terjedelemben.

Megkapja e lapot minden kath. népoktatási intézet egy-egy példányban **ingyen**.

Előfizetési ár: egész évre 3 frt. Kéziratokat nem küldünk vissza.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

Királyi Pál-utca 13. szám.

(Szent-István-Társulat).

A hirdetések árszabálya:

A pályázati hirdetéseknek minden egyes **szert**, minden közlés után 3 kr. (6 fillér) fizetendő. Egyéb hirdetéseknek egész oldal 16 frt, fél 8 frt, negyedrés 4 frt és egy nyolczadrész oldal 2 frt. A 30 kr. bélyegilletéket a hirdető fizeti.

A díjak előre beküldendők a Szent-István-Társulathoz.

Eszmék a közoktatásügyi budget-vitából.

Szociálizmus. Forrongás itt, forrongás ott, hogy is kerülhetne volna el a különben is fontos kérdés a képviselőházat. Sajna, mellette háttérbe szorult a tulajdonképeni tárgy: a közoktatás. Pedig mikor az a megtévelyedett szocialista fennen hangoztatja: Nincs Isten! nincs Haza! — akkor még a gondolkozni legkevésbé akaró honatyanak is eszébe juthatna, hollá! itt első sorban talán nem is annyira szuronyra és puskára lenne a szükség, hanem talán inkább arra, hogy az a félrevezetett jó magyar nép meggyőződéssel vallja: van Isten! van Haza! Ha pedig ezt akarjuk, akkor tekintetünknek a népiskola felé kell esnie, ahol a vallásos és hazafias érzetek fejlesztésére kell a súlyt fektetni, az megtartja az embert Istenné, ez hazájának s nem lesz belőle isten- és hazatagadó. Helyesen jegyezte meg az egyik képviselő: »A szociálizmus ellen a tanítók hadserege győzhet csak. Nem mintha iskoláink túlsúlyban nem ismerték volna eddigé is e tekintetben kötelességüket, de mert ezen igen jól ismert kötelességük teljesítésében a *tömerdek szellemnélküli anyag* megkötötte a kezét. *A tanítás mellett a nevelésre is!* nem szentelhetett kellő időt.

Iskolák államosítása. Minden évben kísért. Egyik képviselő a február 17-iki tárgyaláson így szólt: »Nekünk már védekeznünk kell az ellen, hogy a nemzetiségek áramlata el ne öntsön bennünket. . . . Mi a szös? Hát enygyire jutottunk?! Nos, nem teljesültek az állami iskolákhoz fűzött remények? Kárba veszett többi iskoláinknak is a magyarosító fáradsága? Nemhogy mi terjesztettük volna a magyar határt, de a nemzetiség hódít az ősmagyar vonalból?! . . . Valóban így van. Egyre szűkebb a magyar elemlakta határvonal, a nemzetiségek egyre öszszébb szorítják a területiumot, melyen a magyarság számsúlyával

dominál. A legauthenticusabb tanú erre Kőrösi József, a tudós statisztikus, aki nem egy alkalommal fennen hangoztatta az állítás rideg igazságát, midőn tényekkel bizonyította, hogy egész vidékeket melyek azelőtt tiszta magyarok voltak, abszorbealt a tótság, az olahság. Szaporodunk; szaporodik a magyar faj, de ez a szaporodás nem a nemzet beolvasztó erejének, hanem egyedül csak a kedvező születési esélyeknek az eredménye.

Hogy kinek vagy minek rójjuk mindezt hibául? Semmi esetre sem akar az állami, akar más hazafias szellemben működő iskolának, hanem igenis vannak, ami a szociálizmust is lázadassá engedte nőni, annak ami a mi legnagyobb hibánk: a nemtörődésnek, a közömbössegnek, meg némileg az elbizakodásnak, amire igen jellemző adat a debreczeni czivis esete, ki a nemzetiségi fészkelődések halátára átkozottul csikorgatta a fogait, s aztán büszkén veté oda: hát 'iszen, csak ide gyűjjék az a fenyé rumuny meg a gyáva tótja! S ezzel a maga részéről eleget velt tenni hazafiságának.

Ha akarjuk a czélt, akarnunk kell az esz közöket. Ami az elsőt illeti, az a borzasztó baj, hogy a mai haszonleső világban már a czélra is csak a pezsgős pohár mellett gondolkunk: kiveszett a lelkekből az idealizmus, olyan lethargikus alomban szenved hazánknek a tevére hivatottabb része, amiből csak az anyagi előnyök vibráló ereje ébreszti olykor életre.

Azután meg kell teremtenünk a magyar nyelv tudásának a szükségét. Ma megfordul, le is telepszik nálunk oláh, tót, német, orosz, francia, angol stb. és egyik sem erzi a magyar nyelv nemtudásának a hátrányát; ezrekre megy azoknak a száma, akiket az iskola évente magyarokká varazsol nyelvben, egy-két év múlva eltelejtének mindent, hiába fáradozott velük a tanító, elfelejtették, mert: *az életben nem volt rá szükségük.* Hogy hiszen a városok magyarosodnak! Igen, csakhogy ezt a ked-

vező városi viszonyoknak, a beköltöző hivatalnok-seregnek, a katonaságnak s b. tulajdonít-suk, am a vulgus, a tömeg itt is a régi állapotban van. Már mégis csak abnormis állapot az, hogy a mi zsirunkon élő külföldiektől még annyit se követelnek, hogy a nagy jövedelmek fejeben a nemzeti aspirációk iránt legalább érzékkel birjanak; nemcsak, de ezek még a föld népe iránt is antipathiával viseltetnek s alapjában az idegen szellem legerősebb — mert gazdagok mindannyian — terjesztői. Ezekre gondoljanak honatyaink, ne pedig a papi vagyon szekularizációjára, mert ez az utóbbi vagyon semmi esetben sem használódik nemzetellenes czelokra! Azután, ha évekket ezelőtt megalkottak a törvényt, mely szerint közhivatalnok csak az lehet, aki magyarul tud, alkossak meg az új törvényt, hogy magánhivatalnok, iparos, kereskedő csak az lehet, nagyobb birtokot csak az vehet, aki a magyar nyelvet birja. Hiszen, ha mi az idegen ajkuaktól a nemzeti nyelv elsajátítását követeljük, akkor csak azt akarjuk, hogy a *nemzeti közszellemnek legtermészetesebb, de legerősebb kapesa létesüljön polgár és polgár között*. Enhez jogunk van, ezt a haza iránti kötelesség parancsolja. Csakhogy itt mézes-mazos intézkedésekkel, banális mondasokkal — uti figura docet — boldogulni nem lehet.

Tanfelügyelői intézmény. A mult évben is, most is hangoztatva volt, hogy a tanfelügyelők hatasos működésének legfőbb akadályja az, hogy nincs bizonyos mértékű juriszdikciójuk. Valóban tarthatatlan az a helyzet, hogy ma ha a tanfelügyelő valamely, pl. a mulasztást nem büntető közsegi közeg ellen akar intézkedni, előbb bejelenti az esetet a közigazgatási bizottságnak, innen megy a rendelkezés a szolgabiroi hivatalnak, s csak innen a mulasztó biróhoz, illetve jegyzőhöz; ez 1—2 hónapi időköz, mely idő alatt a mulasztásoknak egész sora történik.

De szükséges lenne a tanügynek olyatén függetlenítése is, hogy a tanfelügyelőknek működését pártpolitikai vagy micsoda! masnak nem mondhatom — tekintetek sem gátolják, ha olyanokkal szemben kellene is intézkedniök, akik nagy befolyásuak.

Helyes eszme a tanfelügyelői szakvizsga, de csak úgy, ha a »tehetőség, hivatottság és megfelelő paedagogiai és adminisztratív tehetség« burkolatában az is van, hogy ehhez elég az elemi iskolai oklevél; végre is be kell marláni, hogy nem czélravezető az, hogy a népiskolák feletti felügyeletre bárki is alkalmas, csak kaputos ember legyen.

A népoktatási törvény reviziója. Két szempontnak kell itt különösen érvényesülnie: a *vallásinak és a nemzetinek*. »A keresztény eszmét kapcsolatba kell hozni a nemzeti eszmével. Leiket kell alkotnunk, mely keresztény és magyar; társadalmat, mely vallásos és haza-

fias.« Óvjuk meg az iskolát a túlságos anyag-halmaztól, mert ez a nevelés hátrányára lesz. A vallásitanítás kiváló felelősséggel járjon az arra hivatottra, tekintet nélkül, hogy milyen jellegű az iskola. Legyen szigorú a törvény és kérlelhetetlen a nemzetietlen iskolákkal szemben, mert mégis csak gyalázat az, hogy még mindig 1898 tanító nem tud magyarul, hogy 2717 iskolában nem tanítják sikerrel a magyar nyelvet és a tanítók között van sok, aki tud magyarul, de nem akar tanítani«. Az az iskola-fentartó, ki hazájának érdekeit nem veszi semibe, nem érdemel kiméletet. A tanítóképzede szelleme önképére neveli a növendéket, ezt a szeilemet biztosítani kell a vallásos és hazafias érdekek számára. A vallásos és hazafias tanító az államnak roppant szolgálatokat tehet.

Számoljon a törvény a reális étellel. Így pl. a nehái Eötvös ideális tervei, miket az iskolaszék intézményéhez fűzött, tudvalevőleg nem váltak be, nemcsak, de — ritka kivétellel — az iskolaszékek (gondnokságok) a helyi tanügy kárara voltak; ez ismét olyan tény, amit tagadni nem lehet. Megfontolandó, nem-e lenne helyes a tanügyet a közsegi közigazgatás ügykörébe bevonnai akként, hogy az igazgató a közsegi gyűléseken referalna az iskoláügyekről s itt intézkednének a szükségletekről, míg az igazgatónak bejelentéseiről a tanfelügyelő nyomban — anyagi és hivatali felelősség terhe mellett — ertesítették; mindenestre az érdekeltég nagyobb lenne mint ma, mikor az egész tanügyet tulajdonkeppen 1—2 lelkes ember vezeti.

Örvendünk, hogy a miniszteri iskolalátogatókról ez évben szó sem esett. Csakugyan olyan intézmény volt az, melynek hasznát mivel sem lehetett adni — in praxi. Ma már annyira a reális haszon ural mindent, hogy ingyen munkát, ha hozzá még feltűnéssel sem jár és érdekünket sem érinti, kevesen teljesítenek, s ha egyik-másik be is artotta magát, rendesen csak galibát csinált. De miért is legyen egyedül a tanügy pusztá kegyelemből fentartott?

A nőnevelés. Szóba jött a nőknek felsőbbfoku taníttatása. Az az áramlat, mely a művelt országokban a nőemanczipáció néven munkál, előbb-utóbb eléri, hogy a nők egyenjoguak lesznek a férfiakkal a vén Európában is, mikor is nemcsak a tanügyi, a gyógyszerész és orvosi pálya lesz nyitva előttük. De sohse feledjük, hogy ezek a pályák a nők sohasem lesznek természetes hivatása. A nő rendeltetését maga Isten adta meg akkor, amikor és amiért a paradicsomban az első nőt teremtette, minden más csak a kor követelte természetellenes kényszer. Nem az tehát a fontos a nők felsőbb oktatásának kísérletezésénél, ha megállják-e a helyüket az egyetemen, — egyik igen, a másik nem, egészen így a férfiak is — hanem az lesz az emberiség-

nek valóban nagy jövevéje, aki eltalálja azt a lehetőséget, a nevelés-tanításnak azt a mikéntjét, hogy az iskolázott nő se maradjon el annak a hivatásnak kellő betöltésében, amire őt a Teremtő kiszemelte. Ez a nők felsőbb oktatásának a körében *punctum saliens*.

Tanítói fizetés. Ez meg a mi circulus vitiosus-unk. Lehetetlen elvitatni a minisztertől, a jóakaratot, ennek fényes jeleit adta. Mindazáltal még nem értük el azt a grádust, ahol anyagi gondok nélkül teljesen az iskolának szentelhetnők életünket.

Különösen érdemes a megemlítésre itt az a visszaélés, ami a románok között (másutt is!) történik, ahol nem egy tanító fizetése van a 200—300 frton alul.

Az anyagi helyzet javításának szükségét mélyen érzi a képviselőház, a miniszter, de tenni, tenni uraim, ez a fő.

Különös, hogy folyton panaszkodnak a tanítóhiány miatt — 300-ra volna ma szükség! — aminek a következménye, hogy majdnem 600 ezer gyermek nem részesül oktatásban, de az okot nem akarják látni, ami nem egyéb, mint a gyatra fizetés. Ne mondják, hogy nincs pénz: lám, másra is van, ha kell; azt se higgyék, hogy a tanítóhiány megszüntetésére alkalmas mód az, ha a képzők végzését megkönnyítik, hogy azt a legszegényebb tanulók is elvégezhessek: ez tévedés; s ha az a szegény fiú kapva-kap is az alkalmon, de az életbe kerülne és a mai fizetésen nyomorogva, nem lesz az intézkedésből erkölcsi haszon. Adjanak minimális 600 forintot, rendezzék a nyugdíjat 30 évi maximális szolgálat után és — *mindjárt nem lesz tanítóhiány.*

A tanítóképesítés államosítása. Ez oly fontos kérdés és olyféle törekvés a felekezeti képviselőkkel szemben, hogy ezzel egy külön cikkben, behatóan kell hogy foglalkozunk.

Váczy István.

A szoktatásról.

A népiskola célja: szívnemesítés és értelemfejlesztés. E kettős cél eszközei a nevelés és tanítás. Tanítás által fejlesztjük az ismerő tehetséget, szóval a megismerést, az értelmet és az észet; nevelés által az akaratot, érzelmeket és a testet.

Az értelmi és az érzelmi nevelés alapvetői a szülők, ezek munkatársai pedig a tanítók. Mindkét tényező természete és műveltsége döntő befolyást gyakorol a gyermek tehetségeire, kedélyére, jellemére és akaratára. »Milyen a nevelő, olyan a kezére bízott gyermek is.« A nevelő a modell, melyet a gyermek utánoz és követ. Neki erőnyekben kell tündökölnie s jó példával járni elő, hogy a kezére bízott gyermek hasonmása lehessen. Hogy a nevelő kettős feladata közül az érzelmeknek nemes irányban való fejlesztése a nehezebbik és fontosabb, azzal mindenki tisztában van.

Kar, hogy ezt a többség nem respektálja. Bizonyos foku ismeretet a leggyatrabb módszer mellett is megszerezhet a gyermek, mint mondják: beléje lehet azt verni, de már a neveléssel nem így áll a dolog, mert itt nemcsak a hirtelenkedés, a következtetlenség, a tulságos szigor és a nyersbánásmód eredményez rosszat, hanem sok esetben a jó szándék és nemes példa is csak süket fülekre talál. A nevelés tehát nehezebb munka, mint a tanítás, hanem a jó nevelés által elért siker morálisabb becsü a tanításénál. A legnagyobb tudós is, erkölcsi alap nélkül csak félemler, pedig az *iskola feladata egész embert képezni.* A nevelő, hogy fontos hivatásának derekasan megfelelhessen, sok mindenféle eszközt használ, melyek közt első helyen áll a szoktatás. Erről akarok egyet-mást elmondani.

Minden tanító tapasztalja, hogy az iskolába került gyermekek a felfogásra, az értelemre, valamint az erkölcsi tulajdonságokra nézve nagyon különböznek egymástól. Van köztük ugynevezett »okos« és »gyenge.« Van ott szerény, engedelmes, jószívü, irigy, veszekedő, tolvaj, önfejü stb. Ezek a tulajdonságok már a szülei házban váltak a gyermekek sajátjává, még pedig a szoktatás és megszokás által.

Mindent, a mit a gyermek tesz, szokásból teszi, a nélkül, hogy tettét megfontolná s annak következményeit mérlegelni tudná. Erre azt mondják, hogy ösztönszerűleg cselekszik. Helytelenül, mert a gyermek nem minden cselekvése ered ösztönből. A csecsemő is, ujját aligha ösztönből szopja, hanem mert anyja rá szoktatta, hogy szórakozást adjon neki. Ismerős arcra sem mosolyog ösztönből, hanem mert megszokta azt. Mindenre szoktatni kell őt s nála a szoktatás pótolja — helyettesíti — a tanítást. Ösztönszerűleg is cselekszik. Mikor éhes, keresi tápláléka forrását, vagy szájával csamcsog; zörejre megrázkodik, álmában mosolyog stb. Azonban számtalan esetben a felnőttek is cél és figyelés nélkül vagyis ösztönszerűleg cselekesznek. Erről az öntudat s az akarat mit sem tud, azért az ily cselekedet gyorsabban is történik, mert nem kellett hozzá elhatározás.

Amint említettem, a gyermek mindent szokás által tanul meg és szokásból cselekszik, csakhogy tetteinél nem vezérli őt az öntudat és erkölcsi belátás mint a felnőtt embert, ki mielőtt valamihez fogna, egyet gondolkodik és nem felejtí el a bölcs mondást: »a mit cselekszel, okosan tedd és fontold meg a végét.« Erre a gyermek csak akkor lesz képes, ha önálló akarata leend. Innen van, hogy a képességeket nehezen, csak sok gyakorlás utján szerzi meg. Számtalanszor elesik, mig járni megtanul; tüzes vashoz kap, mig meg nem égeti magát; hosszú ideig selypít, mig a tiszta beszédet megtanulja; számtalanszor fel kell őt álmából zavarni, hogy a tisztaságot megszokja s. i. t.

Az ügyességek és tapasztalatok megszerzéséhez gyakorlás szükséges. A gyermek rendszeresen nem a maga elhatározásából cselekszik. Egyszer szokásból, máskor pajkosságból vagy parancsunkra. Ez utóbbi esetben akaratunkat ugyszólvan ráerőszakoljuk, pl. kedvére játszik és le kell feküdnie: éretlen gyümölcsöt fölszed, hogy megegye s parancsunkra el kell dobnia azt: abba kell hagynia az evést, hogy gyomrát el ne rontsa. . . Nagy baj volna, ha a gyermek akaratunknak ellenszegülhetne. Ha jól szoktattuk, ha tekintélynek elismer, egy intés, szó, vagy tekintet elegendő, hogy engedelmessékedjék. Ellenkező esetben fenyegetéssel s büntetéssel sem érünk mindig célra. Ugy a gyermek, valamint a szülő és a tanító érdekeiben áll, hogy az csak a jó szokásokat sajátítsa el és kövessen. Ennélfogva szüksége van tapintatos, szelid, türelmes, következetes, művelt és halasos nevelőre, ki csak jóra szoktassa. Hogy csak kevés gyermek fejlődik gondos nevelői kezek alatt, sajnosan tapasztaljuk s így nem csoda, hogy a rossz iránti hajlam mélyebb gyökeret ver a zsenge nemzedékben, mint a jó, a szép és a nemes szeretete. Aki valamit ifjúkorában megszokott, azt egész életén át szereti követni és gyakorolni, bár nem egyszer a maga kárára. Aki megszokta az igazmondást, utálni fogja a hazugságot; aki a munkát megkedvelte, feladatát soh'sem hanyagolja el; a kivel az Istent megszerettették, nem válik templomkerülővé; a kapzsi a falatot is megvonja magától, csak vagyon gyűjthessen; a ki a lopást megszokta, a büntetés tudata sem riasztja el, hogy máséhoz ne nyuljon s. i. t. A gyermekeket minden jóra lehet szoktatni, csak akarni kell s ha bizalmat s szeretetet megnyertük, sohasem szegül ellen parancsunknak, sőt e nélkül is fog jót és hasznosat cselekedni. Bár kezdetben figyelmeztetni kell őt kötelességére, gyakorlás által az annyira sajátjává válik, hogy maga magától, vagyis szokásból fog engedelmessékedni és tenni, pl. előbb le nem fekszik, míg nem imadkozott; evés után kezét esőkol: nem gondol a játékra, pajtásaira, míg feladatát meg nem csinálta; még ha éhes, s nem nyalakodik. . . A cselekvésnél biztatni és bátorítani kell, hogy munkakedve fokozódjék, a munkában s a jó tettekben gyönyört találjon. Ezt különösen a tanítónak nem szabad elmulasztania, a ki hivatva van a szülei házban megszokott hibákat javítani s az elkövetett mulasztásokat pótolni. Nevelői hivatása teljesítésénél éles megfigyelés, következetesség, türelem, szelidség s jóakarát vezéreljék, mert könnyen kiöli a gyermek jóra való hajlamait, erkölcsérzetét és rossz szokásokat ojt bele.

(Folyt. köv.)

Tanító.

A munkára nevelés multja.

(Folytatás és vége.)

Sailer János Mihály (1751—1832) regensburgi püspök a „német Fenelon“ „Über Erziehung für Erzieher oder Paedagogik“ című művéből a nemes emberbarát és nevelő szól hozzánk, a ki keresztény nevelést hirdet a test és lélek természeti feltételeinek tekintetbe vételével, midőn mondja: »Minden embernek kettős természete van, az oszthatlan és a láthatatlan lélek és a mulandó test. . . A nevelés feladata a növendéket az életre is képezni, hogy képes legyen e földön a reá váró munkát végezni. . . Az embernek földi életében sok kötelessége van, melyek testi erejét és ügyességét igénybe veszik. . . Nagy harc vár reá, s ha e harcban nem akar elveszni, a nevelésnek oda kell hatni, hogy a test egészséges és ügyes legyen. . . De mint legjelesebb teremtménynek magasabb célja van, hogy Istennel, a legtökéletesebb lénnyel örök boldogságban éljen. . . Ha a nevelés célját el akarja érni, akkor a gyermekben letező erők összhangzatosan képeztessenek.«

Heusinger eszméjét, a kézimunkát a tanítás középpontjává tenni. Fröbel Frigyes (1782—1852) igyekezett megvalósítani.

Fröbel tanító volt a Majna melletti Frankfurtban, a honnan 1827-ben azt írja: »Növendékeim mindenkép tevékenységi ösztönüket akartak kielégíteni. Azt kérdeztem magamtól, mit tettél le gyermekkorodban?« így jött Fröbel a könnyű papiros és famunkákra. Ő tehát nem elégedett meg mint Pestalozzi a szemléltetéssel, azt tartja, hogy az ember munkára született, nem szemlélésre. Csak a mit a növendék előállíthat, marad emlékezetében; tehát a munkásságból és munkásság által szerezzék ismereteit. Ő úgy tervezte, hogy a kiseddövökben rakjuk le az alapot, erre építsük a munkatanítást. 1852-ben bekövetkezett haláláig nem adta fel eszméjét, melyet azonban nem tudott kivinni.

Marenholz-Bülow asszonynak sikerült befolyásával, gazdagságával a Fröbel által tervezett kiseddövödákat keresztül vinni, módszerét a népiskolákra is kiterjeszteni. »A gyermekek tanuljanak a munkából és munkálkodjanak a tanulásból« — mondá.

Dr. Georgens Dániel feladatává tűzte ki magának a Fröbel által tervezett módszert javítani és tovább fejleszteni és az iskolákba alkalmazni. Ő is nevelő, képző eszköznek tartja a kézimunkát, azt akarja, hogy munkásságra nevelje a növendéket és az életre ügyesebbé tegye. Jellemző még azon törekvése is, hogy a kertészetet is az elméleti iskolával szorosabb összefüggésbe akarja hozni. Az ily eszmék kiviteléhez szükséges kitartás azonban hiányzott nála. Ő az építő-szekerény feltalálója; a gyermekekkel fonatott, pálczikákat rakatott stb. A női kézimunka körül is nagy érdemeket szer-

zett. Élénk irodalmi és gyakorlati tevékenységet fejtett ki, dacára, hogy Fröbel alapvető eszméihez ujat nem csatolt.

Az 50 es években egy Schindler nevű zürichi polgár, azon pályázati kérdésével: »Hogyan lehetne a népiskolai oktatást az abstract módszer alól emanczipálni és a lelkierő fejlesztésére alkalmasabbá tenni?« nagy lendületet adott a kézimunka ügyének. A legkitűnőbb paedagogusok szálltak sikra a mostani nevelés-tanítás ellen Nagy feltűnést keltett Biedermann Károly lipcei egyetemi tanár »Die Erziehung zur Arbeit« cz. munkája, mely a mostani tisztán elméleti oktatást ostromozva, a kézimunka bevezetését követeli nevelő, gazdasági és szociális szempontból.

Említésre méltónak találok még a Herbart-féle iravnak álláspontját. *Herbart* Frigyes János (1776—1841) azért akarja a kéz ügyesítését, hogy az elméleti tárgyaknak segítségül szolgáljon, továbbá a fegyelem és jellemképzés szempontjából.

Ziller a Herbart-féle eszméknek gyakorlati kivívója.

A felejthetetlen katolikus paedagogus *dr. Kellner* Lőrincz »Volksschulkunde« cz. művében ezeket mondja: »A hol erők léteznek, ott azoknak nyilvánulni is kell, ezen tevékenységtől függ fejlődésük és az összlénynek egészsége. Erdekes megfigyelni, mily mértékben mutatkozik már a gyermeknél a tevékenységi ösztön és mily kedvetlenség áll be nála, ha azt ki nem elégítheti. Egy egészséges, de tétlen gyermek neveletlen; azonban egész lénye fölvidul, ha alkalmat adunk munkálkodni. . . . Már a legkisebb gyermek akarja karjait és lábait használni. . . .« És tovább, ahol a népiskola célját és feladatát fejtegeti, többek között így szól: »Minthogy a lakosságnak több mint $\frac{9}{10}$ -része többet nem tanul, csak a mit a népiskola nyújt, az következik, hogy azt úgy nyujtsa, hogy az a maga nemében valami befejezett legyen és a mire nemcsak tovább építhet, hanem a mit használhat is. A népiskola feladata tehát, mindenhez az alapot lerakni, a gyakorlati életre is előkészíteni, ezért nevezik elemi iskolának.«

Tehát *Kellner*nek nem volna kifogása, hogy az iskolában a munka abc-jét is tanítanák.

Hazánkban *Mária Terézia* királynő alatt létesült Győrött egy *almütanoda*, mely a jóizlésnek gyarapodására, kézügyesség elsajátítására és a kereskedelem felvirágoztatására volt hivatva, legalább így mondja az iskola programja. Később Erdélyben *Borosnyai Lukács* polg iskolai tanító hangoztatta a kézimunka oktatás fontosságát. Ugyanakkor a debreczeni főiskolában papir-famunkákat és könyvkötést üznek. Ebből az iskolából került ki *Gönczi Pál* a háziipar lelkes pártfogója és irányítója.

A jelenlegi mozgalmat a nagy finn paedagogus *Uno Cygnäus* idézte elő. Ő volt az, aki

az eszméket realizálta. »Fröbel és Pestalozzi áttanulmányozása után azon gondolatra jöttem, hogy az iskolákban nem elég a Fröbel-féle játékokat és az általa ajánlott munkanemeket tanítani, hanem a nagyobb gyermekekre is kell tekintettel lenni, hogy azok is ügyesítsék kezöket, fejlesszék a szép iránti érzéköket, evégből ajánlom az egyszerű asztalos, esztergályos és kovácsmunkákat, kosárfonást stb. De mindezen munkákat nem szabad iparszerűleg üzni, hanem mindig szoros összefüggésben legyenek a nevelői czéllal, tehát legyen formális képzőeszköz.« . . . »Elkerülhetlen szükségesnek tartom, hogy a népiskolai és képezdei növendékeknek alkalom adassék magukat az általános kézügyességben gyakorolni.« . . .

1866-ban szervezte a finn népoktatásügyet és ugyanakkor kötelező tantárggyá lett a kézimunka Finnországban.

Ez volna tehát a kézimunkatanítás tiszteletre méltó multja. Láttuk, hogy a legnagyobb paedagogusok foglalkoztak az eszmével, kiknek egy része a nevelés szolgálatába akarja állítani, más része pedig kenyérkereseti célból ajánlja. De azt is tanultuk és ez fontos reánk, mint kezdőkre nézve, hogy nem szabad azt iparszerűleg üzni, nem szabad csupán csak az anyagi hasznot szem előtt tartani, hanem ha czélt akarunk érni, az iskola szervezetébe kell illeszteni.

Mindenek előtt óvakodjunk annak hangoztatásától, hogy a népnek vele keresetforrást nyitunk. Németországban is ama hibát követték el, hogy eleinte a gazdasági és szociális hasznát állították előtérbe, úgy hogy később (talán most is) a tanítókkal gyűlt meg a bajuk, kik tiltakoztak az ellen, hogy az iskolából hivatás iskolaja legyen.

Nálunk, sajnos, hasonló mozgalom indult meg, mely hirdeti, hogy a kézimunkatanítással kenyérkeresetre neveljük a népet. Ez nem lehet a nevelő kézimunka tanítás célja. Mi a gyermek tevékenységi ösztönét, izlését, ügyességét akarjuk fejleszteni és ápolni és őt munkásságra nevelni. Ha így egy nemzedéket a munkában megújítottunk — az anyagi haszon a későbbi életben önként kínálkozik.

Augusztin Imre.

IRODALOM.

— Üdvözlég *Mária, Irta Stolz Albin.* Magyar nyelvre átdolgozta *Ruschek Antal* esperes-plebános. Kiadja a Szent-István-Társulat. Fordító e lelkes szavakkal bocsájtja a keresztény honleányok és családok rendelkezésére e becses művet: A mikor nemzeti életünk második ezer évébe lépünk, különösen szükségünk van arra, hogy ezer éves fönmaradásunk égi védelmezőjét, Istennél közbenjáró Nagyasszonyunkat, igaz tiszteletünk által arra kérjük, hogy anyai jóságát a jövőben is áraszsza ránk. Eredj hát útaura kis könyv, beszéld el a keresztény magyaroknak, hogy Asszonyunk Szűz *Mária*, továbbra is szívesen védi, oltalmazza e haza népét, mint királyné: jobbjáit, mint anya: édes gyermekeit. A könyv igen díszesen van kiállítva.

— A keresztény nő. Irta: *Ruschek Antal*. Kiadja a Szent-István-Társulat. E mű, szerzőnek a Budapesti Katolikus Körben tartott és köztetszéssel fogadott nagybójtai felolvasásait tartalmazza. Mint címe is mutatja, az élvezetes felolvasások a keresztény nőről szólnak, amint élete útjait bevilágítja a boldogságos szűz Anya példájának vezénylő fénye. Mind a két művet a kath. leányiskolák, nevelő intézetek vezetőinek különös figyelmébe ajánljuk. Megrendelhetők a Szent-István-Társulat ügynökségénél Budapest, Királyi Pál-utca 13.

— Királyi kegyelet nemzetünk nagyjai iránt. Oktatásul a magyar tanuló ifjúságnak, buzaitásul jó honfiak és honleányok számára, kiadták: *Bartos R., Czimmernann A., Gábor Gy. és dr. Zelliger V.* E cím alatt jelent meg egy könyvecske, melynek célja a 10 szobor felállítását eirendelő legfelsőbb leiratot a tanuló ifjúsággal és a hazafias néppel nemcsak megismertetni, hanem meg is értetni. Ez okból a kiadók — eltérve az eddigi ily célú füzetektől, melyek jobbra csak az ünnepély megtartásának sorrendjét, az ünnepélyen elmondandó beszédek, elszavalandó verseket s alkalmas énekeket tartalmaznak, tehát a paedagogiai alapot ugyyszólván nélkülözik — a főszöveget a megértésre, az oktatásra s az egyes életrajzokban előforduló s követésre méltó nagyszerű tettekre helyezték. A könyv a kiadók tulajdona. Három nyomtatott ivre terjed s igen csinosan és izléseesen van bekötve. (Kiss Valdemár könyvkiadása.) Ára 15 kr. Kapható: Budapest, VII. ker. a Hungária uti iskola igazgatóságánál.

— Emlékkönyv. Felhívjuk olvasóink figyelmét a Szent-István-Társulat kiadásában a milleniumi iskolai ünnepélyek alkalmából kiadott ily című könyvecskére. Az áprilisi jubiláris ünnepélyhez bőven található abban alkalmas szavakat. Ára 10 kr. Megrendelhető a Társulat ügynökségében: Budapest, Királyi Pál-u. 13.

VEGYESEK.

Püspök, ki igen szereti az iskolát. *Majláth Gusztáv gróf.* Erdélyfaradhatatlan püspöke számtalan jelét adta már annak, hogy mennyire szíven viseli a tanuló-ifjúság nevelésének érdekeit. Legujabban is, midőn az erdélyi katolikus státus igazgatótanácsának ülésére Kolozsvárra érkezett, a vasutól egyenesen a gimnáziumba hajtatott, ahol szokása szerint, este 8 óráig az ifjúságot gyóntatta. Másnap reggel 6 órakor már ismét a gyóntatószékben ült s több áldozópap segítségével 8 óráig gyóntatta a fineveldének növény-dekeit, köztük sok egyetemi hallgatót. 8 órakor csendes misét mondott, mely alatt a tanítónépképző-intezet s a felsőbb leányiskola növendékei között osztotta ki az Úr testét. Majd Biró Béla apátplebános kíséretében az ugynevezett Kővári telepre ment, hogy ott az építendő templom és katolikus leánynevelő-intézet számára alkalmas telket kiszemeljen. Délután 4 órakor a gimnáziumi ifjúságnak a gimnázium nagytermében exhortációt tartott. Résztvett a hitközségnek a leányiskola atalakitása ügyében tartott értekezletén. A püspök április 13-án indul Rómába, a hol átadja hiveinek, papságának s a státusi iskolák növendékeinek hódolatát és Péterfillereit.

A Szent-István-Társulat f. évi márczius hó 31-iken tartandó rendes nagygyűlése igazgatót választ. A nagygyűlésen az alapszabályok 16. §-a értelmében szavazati joggal bír a Társulat minden tagja, ki tagul 1896. végéig beiratkozott és a szavazásnál tagságát igazolja.

A tagok e végből igazolójegyeiket mai naptól kezdve a nagygyűlés napjaig minden hétköznap délelőtt 9-től 12-ig, valamint a nagygyűlés napján reggel 8-tól 9-ig személyesen vagy megbízott által vagy level útján a Társulat titkári hivatalánál (IV., Királyi Pál-utca 13 II. emelet) kivehetik. Budapest, 1898. márczius hó 20-án. A Szent-István-Társulat titkári hivatala.

Negyvennyolcz év jutalma. *Machay Antal* némesztői tanító negyvennyolcz évi működés után nyugalomba vonult. Legrégibb tanítványai öreg emberek immár, kiknek unokái is Machayhoz jártak iskolába. A közönség és kartársai szeretettel és tisztelettel adóznak a nemzettagg napszamosának. A némesztői vidéki tanítói egyesület megválasztotta alelnökének, mert paedagogiai dolgozataival Machay mindig a legszebb sikereket aratta. Most negyvennyolcz évi tanítás után nyugalomba vonult, Wlassics miniszter elismerését és meleg köszönetét nyilatkoztatta az érdemes férfiúnak.

Tanítóképző tanárok a kultuszminiszternél. A tanítóképző-intezeti tanárok orsz. egyesületének küldöttsége tisztelettel Wlassics miniszternél Kovács János dr. vezetésével. Arra kérték a minisztert, hogy a tanítóképző tanárok anyagi ügyeit a középiskolákkal való teljes paritás alapján rendezze. Külön kérvényt is nyújtottak be a gyakorló iskolai tanítók érdekében, a kiknek fizetését az 1894. IV. t. cz. az 1868. évi mértéken alulra leszállította. A miniszter igen szívesen fogadta a küldöttséget s megígérte, hogy amennyiben a törvénykeretében lehetséges, kedvezően elintézi a kérvényeket. A küldöttség ezután Zsilinszky Mihály államtitkárt is fölkereste, ki biztosította jóindulatáról a küldöttséget. Ezután Kuliszéky osztálytanácsost üdvözölték a küldöttek, a ki most vette át a miniszteriumban a tanítóképzők ügyeinek vezetését.

RÖVID HIREK.

Pestvármegye tanügye. Tóth József kir. tanácsos, Pestvármegye tanfelügyelője, most nyújtotta be a köz-igazgatási bizottság elé a megye népoktatásának s a kisdudóvárnak állapotáról szóló jelentését. E szerint a megyében 143.194 iskolaköteles volt (1867-ben 84.435). Ezek közt 119.251 magyar, 18.308 német, 4191 tót. Iskolába járt összesen 109.120, az iskolakötelesek 76:20 százaléka; valamennyi vallásfelekezeten vannak iskolakerülők. A megye területén volt 624 iskola, ebből 610 elemi (1876-ban csak 353 iskola volt). A tanítás nyelve 560 népiskolában magyar, német-magyar 29, tót-magyar 26, szerb-magyar 9 iskolában. Működött összesen 1311 tanító (1876-ban 677); ezek közül 1299 volt képesítve. Kisdudóvá 74 községben volt.

Ne együnk nyers húst, nyers tejet. Ezt a tanulást vonhatjuk le Liebermann Leó dr. előadásából, melyet az Országos Közegészségi Egyesület népszerű fölolvás estéjén mondott. A jól meg nem süített vagy főzött hús három rendbeli veszedelmet idéz fejünkre. Először is gyakoriak az élősködő férgek, melyek csak 60—70°-os hőfoktól pusztulnak el. A füstölés, besózás nem öli el őket. Másodszor a lépfene s még inkább a giardiasis származhat át az emberre, kivált az állatok belső részének révén. Harmadszor meg a hús bomlása lehet mérgező hatású, kivált a hurkafélék veszedelmese, mert elkészítésük alacsony hőfokon történik s ezért könnyen bomlanak, persze az előbbi két kifogás is legfőképpen a hurkaféléket illeti. Süssük meg tehát jól a húst. A mely hús főlvágáskor vörös vagy barnászöld színű és ilyen levet ereszt azt ne együk. A másik fontos táplálék a tej. Mondhatni a civilizáció biztos jele a rendszeres tejgazdaság, mely a tej minőségének egyformítására tö-

rekszik. A nagy műveltségű egyiptomi papok kiválóan tejjel táplálkoztak. A tej azonban sok veszedelmet is rejt magában. Meg kell gondolnunk, hogy a tehen 30 százaléka gümőkóros, sőt némely gazdaságban 60 százaléka. Azért a tejet csak forralva szabad inni, legkivált pedig sterilizált tejet adjunk a kis gyerekeknek.

Hogyan lehet a tábla szemrontó fényét elhomályosítani? Egyik külföldi tanügyi lap igen praktikus és olcsó módot ajánl erre a célra. Azt tanácsolja, hogy tegyünk egy megnedvesített törülőruhába kétkötő golyót, midőn az már gyengén feloldódott, törülteszük le a ruhával a használat által megfényesedett fekete táblát, mely után visszanyeri régi érdes színét.

Szerkesztői üzenetek.

Felkérjük t. olvasóinkat, hogy a kath. tanügyet érintő eseményekről, valamint a személyi hírekről is lapunkat értesíteni ne terheltessenek.

Sz. I. Bussa. Mar foglalkoztunk az említett segélyalappal Ha a szetküldött »Felhívás«-ból egy példányt szerkesztőségünkhez beküldeni szives leend, azt készséggel közzétesszük. Üdvözet. — P. Sz. Résztelek. A kéredezett képesítő vizsgálatokra vonatkozó felvilágosítást megtalálja »A felső nép- és polgári iskolai tanítóképesítő vizsgálatok szabályzata« cz füzetkében. Megrendelhető Budapesten, I ker., Vár, Egyetemi nyomda. Ára 25 kr. 2. Tankönyvjegyzékért forduljon a budapesti I. kerületi polgári iskolai tanítóképző igazgatóságához. A vizsgálat itt tehető le. Előzetes engedélyt a miniszter ad. A tanfolyan három. Vizsgálat 2 osztályból teendő három havi időközökben. — S. L. Boldog. A sorozó-bizottsághoz kérvényt ad be. Melléklete az okievél és az iskolai hatóság bizonyítványa, melyben igazolja van, hogy nyilvános iskolánál mint tanító működik. A bizonyítvány 50 kros bélyeggel szerelendő fel. — T. G. Jászó. Meg van. A jövő szamban közzétesszük a felhívást az egyesületekhez Elnökké az I. szakosztály szeretett elnöke neveztetett ki. Most már munkára! Üdvözet. — V. A. T.-Roff. Beérkezett. Bírálat alatt van. Üdvözet. — J. S. Gyergő-Ditró. Felhasználtuk. — G. 545. Fizetése az újabb fizetési törvény értelmében 545 forint; de ebből a nyugdíjba csak 293 frt számított be. Ezzel a visszas és igazságtalan elbánással mi már foglalkoztunk. A kath. tanítók országos bizottsága lesz hivatva, hogy a kántortanítókon ejtett e sérelem orvoslása céljából a szükséges mozgalmat megindítsa és eredményre vezesse. Mi hisszük, hogy a nyugjítörvény legközelebbi reformja alkalmával sikerülni fog az igazságot érvényre juttatni. Ebből láthatja, hogy a kiegészítésre nem támaszthat törvényes jogot. — D. F. Esztergom. Levél ment. — K. M. Környe. Az ígéretet beváltjuk. Addig is üdvözet.

Felelős szerkesztő: **Ember Károly.**

Pályázatok.

Esztergomi érseki megye.

A szt.-léleki róm. kath. kántortanítói állomásra pályázat hirdettetik. Javadalma: 10 magyar hold szántóföld, 40 köbm. bükkfa a község által beszállítva a kegyuraságtól, 85 frt a községtől, 15 frt stóla, minden házaspár után fél veka kétszeres, két kis kert. Fizetés kiegészítése 400 frtig, államsegély utján, folyamatban van. Lakás: egy szoba, két konyha, egy kamra. Pályázatok április 14-ig a szt.-léleki róm. kath. iskolaszékre czimezve beadandók Pelczér Lipót tanfelügyelőhöz Doroghon (Esztergomm.).

1—2
A hrádeki (Nyitra vármegye) kántortanítói állomásra f. evi április 14 ik napjára pályázat hirdettetik. Javadalmazása: a község pénztárából 184 frt 79 kr., 2519[□]öl szántóföld, haszonbéri jövedelme 20 frt, egy hold rét jövedelme 5 frt, 2 hold 1117[□]öl legelő bérleti haszna 10 frt, 7 hold 1144[□]öl erdő évi jövedelme 15 frt, párbérgabona 32 p. m. kétszeres értéke 80 frt, alapítványok és templompénztárból 36 frt 31 kr., stóla 50 frt, 2 tehénre a községgel közös legeltetési és fajzási jog értéke 5 frt, fizetésjavítás czimén minden köznapi

iskolástól 1 frt, ismétlőstől 60 kr. tandij, van reménye 67 frt állami segélyre és 50 frt korpótlekra. A tanulók száma: 72 mindennapi, 38 ismétlős. A hrádeki iskolaszékre czimzett folyamodványok Molnár Rudolf esperes, moraváni (Nyitra vármegye) plébános urnát nyújtandók be.

Kalocsai érseki megye.

Ó-Becsén egyik szállási róm. kath. néptanítói állás áthelyezés által megüresedvén, erre f. év márczius hó 30 ig pályázat nyittatik. Az állomás jövedelmei a következők: a) 500 frt évi fizetés havi előleges részletekben, b) 52 frt 52 kr. fűtési átalány, melyből a tanterem is fűtendő, c) 40 frt a tanterem tisztogatásáért ¹/₄ évi részletekben, d) 12 frt 60 kr. irodai átalány ¹/₂ évi részletekben, e) természetbeni lakás és kert az iskolánál, f) az ismétlő iskola oktatásáért évi 50 frt, g) mintegy 4 hold járásjutalék haszonélvezete adóteherrel. A tanítás nyelve magyar, s a megválasztott köteles állomását azonnal elfoglalni s úgy a mindennapi, mint az ismétlő iskolát törvényzabta módon ellátni. A kel. lőleg felszerelt folyamodványok Bács-Szenttamásra Matoss János ker. esperes urhoz küldendők. Ó-Becse' 1898. márczius hó 13-án. Kath. iskolaszék.

Erdélyi egyházmegye.

A szent-demeteri r. kath. kántortanítói állásra pályázat hirdettetik. Jövedelme: 1. Tisztességes lakás gazdasági épületekkel. 2. 4 hold 1018 négyszögöl ingatlan haszonélvezete. 3. 50[□], kalangya buza, 39 kal. zab. 4. 44 régi veka szemes törökbuza. 5. 14 frt 55 kr. ospora. 6. Stóla átlag 10 frt. 7. 2 négyszögöl kemény tűzifa. 8. Tandij-alap kamatja 16 frt. 9. Magtár-alap kamataiból 22 frt 52 kr. 10. Szent mise-alapítványból 14 frt 66 kr. 11. Államsegély 199 frt. Kötelessége a kántortanítói teendők végzése és a templomban a rend és tisztaságra felügyelni. Pályázni óhajtok kellően felszerelt kérvényeiket 1898. április 1-ig alulirothoz adják be. Személyesen megjelenők előnyben részesülnek. Bördos (Udvarhely-megye) u. p. Nagy-Kend. Szabó Márton, lelkész, iskolasz. elnök.

Győri egyházmegye.

Moson-Tarcsán a róm. kath. magyar-német ajku iskolárai az egyik osztály üresedésbe jött és erre következő pályázat hirdettetik: Jövedelmei: 400 frt törzsfítés a község által hónaponként előzetesen fizetve, 1 szobás lakás a szükséges butorral, tsakarítás és telfűtés. Kötelességei egy osztályt vezetni, az ismétlősök két tanítani és a kántori teendőikben segédkezni. Pályázhat r. kath. nőtlen okleveles tanító. Az állás azonnal elfoglalandó. Kérvények főt. Gruber Ferencz plébános, iskolaszéki elnök úrhoz intézendők.

Pécsi egyházmegye.

Tolna-Könyiban oszt.-tanítói állomásra pályázat nyittatik. Fizetése: 8 havi tanidőre 300 frt, szoba kellő butorzattal, fűtéssel, ágynemű nélkül. Kötelme: az első osztályt sikeresen kezelni. Tannyelv a magyar. Okleveles tanítók vagy tanítónők is folyamodványukat a szükséges mellékletekkel az iskolaszék elnökségéhez czimezzék. Az állomás azonnal elfoglalandó. Horvath János iskolaszéki jegyző.

Kocsola (Tolnam.) róm. kath. osztálytanítói állásra pályázat hirdettetik. Havi 30 frt fizetéssel, butorozott szoba fűtéssel, ágynemű nélkül. Tannyelv: magyar-német. Az állás azonnal elfoglalható. Iskolaszék. Hábel Vince kántortanító.

Székesfehérvári egyházmegye.

A »Népnevelő« folyó év márczius 13 án megjelent 11-ik számában közölt pályázat a dunabogdányi róm. kath. iskola első osztályára másodsor hirdettetik pályázat április 10-ik határnappal. Az idézett számnak 87. lapján olvashatók a részletes feltételek

Szombathelyi egyházmegye.

Máriahegyi róm. kath. német kántortanítói állomásra, szabad lakás, 301 frt fizetéssel április 10-ig pályázat hirdettetik. Vizlendya, u. p. Szarvaslak. Csárics József iskolaszéki elnök.

Váci egyházmegye.

Szalnokra egy jó hangu teljesen képzett kántor-segédet keresek. Évi fizetése: 210 frt, teljes ellátás ágyneműn és mosáson kívül. A vári egyházmise jövedelme közös segédársával. Továbbképzésükre egy jó karban levő filharmónium áll. Az állomás márczius 15-én betöltendő. Szalnok, 1898. február hó 24-én. **Medgyesy Géza**, róm. kath. kántor

Énekeskönyvem már elfogyott. Szeptemberben megjelenik. Stampay

FEIWEL LIPÓT UTÓDAI

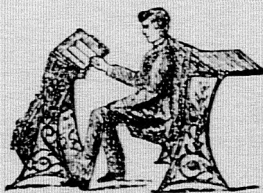
m. kir. szabadalmazott

iskolapad-gyár.

Mindennemű iskola-butorok és iskolapadok gyártása.

Ajánlják legjobbaknak elismert szabadalmazott vasallványu iskola-padjaikat és torna-felszereléseiket.

A m. kir. vallás- és közoktatási miniszterium 36.600/1881. sz. magas rendeletében ajánlja ezen padokat, kiváló előnyüknel fogva.

Árjegyzékkel készséggel szolgálunk.

Mély tisztelettel

FEIWEL MÓR és ZAITSCHEK JAROMIR

BUDAPEST,

IX. kerület, Ipar-utca 4. szám.

Rum, finom likőrök,

mézbor és mézlikőr

bárki házi használatra hideg uton minden készülék nélkül kitudó minőségben előállíthat.

Dugók, Gummitömölök. — Minden borbetegség elleni szerek

Kezelési könyv és árlap ingyen.

WATTERICH A., BUDAPEST.

5. dohány-utca 5.

ALAFITTATOTT 669.

Hazánk legnagyobb molykár ellen biztosító- és megóvó-intézete

Katzer József szücsmester Budapest, VI., Ó-utca 44. szám.

Műhelyek és raktárak: Ó-utca 42., 44., 45., 46. és Új-utca 43.

Utazó- és Completto városi bundák, gallérok, sapkák stb. szörme divatárak.

Budapest, Buschmann F. könyvnyomdája (Harisch-bazár).

A „Szent Gyónáshoz először készülő ifjuságnak“

legüdvösebb imakönyve a düstartalmu, szép papíron tiszta nyomásu, díszes de tartós kötésű és mégis olesó, most már a harmadik kiadásban megjelent:

A legszentebb nap

vagy

imák és elmelkedések a szent gyónás és áldozás napjára a buzgó kath. hívek lelki épülésére főpásztori kegyes jóváhagyással kiadta **Fonyó Pál**. A művecske 21 $\frac{1}{2}$ ivre terjed s ötféle kiadásban lesz kapható **Stampfel Károly** udvari könyvkereskedésében Pozsonyban. — Ára vászonkötésben 75 kr., — díszes vászonkötésben 1 frt, — bőrben 1 frt 20 kr., — legfinomabb bőrkötésben 3 frt, — csontimitációban 2 frt 50 kr. — Az árak legmésekeltebben számítvák, s a kötés és kivitel is igen csinos és tartós. Magyar zamatossága es összeállítása csak elismerést érdemel.

Megrendelhető

Stampfel Károly

könyvkereskedésében

POZSONYBAN.

Orgona-építési műintézet.**RIEGER TESTVÉREK**

BUDAPEST, Garay-utca 48.

Rieger Testvérek Jägerndorfi (Osztr.-Szil.) cs. es kir. udv. orgona-gyáranak fiókja. Legolesőbb árakon kiváló orgonákat szállítanak. A cég 24 évi fennállása óta

630 uj orgonát

épített, melyek közül 222 esik Magyarországra, a többi Norvégiába, Németországba, Romániába, Orosz-, Olasz- és Törökországba szállították.

Orgona-árjegyzékek ingyen es bérmentve.